

СОЦИОЕКОНОМСКИ АСПЕКТ МАЛОЛЕТНИЧКЕ ДЕЛИНКВЕНЦИЈЕ У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ

Прегледни научни рад

DOI: 10.5937/zurbezkrim2201055B	УДК 343.915(497.11):343.91-053.6
---------------------------------	----------------------------------

Бошковић Милица

Факултет за дипломатију и безбедност, Београд¹

Апстракт: Малолетничка делинквенција је распрострањена социопатолошка и безбедносна појава која, услед све озбиљнијих појавних облика и последица, заслужује већу пажњу научне и стручне, односно, шире јавности. Последице појединих насилних аката малолетника толико су озбиљне и носе са собом жртве, да овај феномен захтева обухватно разумевање, а затим и решавање узрока. У овом раду фокусираћемо се на социолошке теорије и такав аспект приступа узроцима малолетничке делинквенције. Тенденције малолетничког криминала посматраћемо са аспекта социоекономског стања у друштву и положају и функционалности породица, а пре свега кроз призму података центара за социјални рад и евиденције Министарства унутрашњих послова Републике Србије. Настојали смо да представимо тренд социоекономске угрожености породица, интервенције центара за социјални рад у породицама са насиљем и број малолетних лица којима је била потребна нека услуга центра за социјални рад, како би показали да ли вредности ових фактора прате једни друге и какве трендове можемо очекивати. Подаци које из свих центара за социјални рад генерише Републички завод за социјални рад, односиће се на период од 2015. до 2019. године. Година 2020. и 2021. специфичне су за истраживање и свакако захтевају ширу анализу, с обзиром на појаву пандемије Covid-19, увођења ванредног стања, полицијског часа и бројних других регулаторних мера, у циљу спречавања ширења заразе, а што је, верујемо, имало утицаја и на кретање стопе криминала уопште, па и малолетничког.

Кључне речи: малолетници, делинквенција, криминал, породица, статус

УВОД

Поремећаји у понашању младих, постали су све видљивији, али и све озбиљнији и насилнији. Са становишта фактора социјалних девијација, недолично понашање огледа се у све ранијем почетку конзумирања алкохола и наркотика, агресији, избегавању обавеза и непоштовању правила и

¹ Аутор за кореспонденцију: проф. др Милица Бошковић, Факултет за дипломатију и безбедност, Универзитет Унион Никола Тесла, имејл: boskovicmil@gmail.com

ауторитета. Тежи облик социјално неприхватљивог понашања, нажалост залази и у правно санкционисано подручје – у преступништво и вршење кривичних дела. Малолетничка делинквенција је и безбедносно и социолошки озбиљна и распрострањена појава и чини се да у јавности, али и у заједници све мање престаје да буде табу тема. Последице појединих насилних аката малолетника толико су озбиљне и носе собом жртве, да овај феномен захтева обухватно разумевање, а затим и решавање узрока.

Како Међедовић (2021) истиче, у криминолошкој теорији постоји неконзистентан приступ дефинисању „малолетничке делинквенције”, где се може разликовати шири приступ, који поред противзаконитог, укључује и понашање супротно друштвеном моралу и (не)писаним нормама. Насупрот томе, део стручне јавности под поменутиим термином сматра искључиво понашање које је, пре свега, противно праву, односно оно које је предвиђено као прекршај или као кривично дело, и овакав, ужи приступ, назива се формалноправни (Међедовић, 2021: 154). Закон о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица дефинише неколико категорија особа испод 18 година, и то: 1) Малолетник је лице које је у време извршења кривичног дела навршило четрнаест, а није навршило осамнаест година ; 2) Млађе малолетно лице које је у тренутку извршења дела имало више од 14, али ненавршених 16 година; 3) Старије малолетно лице које је у том тренутку имало између 16 и ненавршених 18 година и 4) Млађе пунолетно лице, које је у тренутку вршења кривичног дела напунило 18 година, али у време суђења није навршило 21 годину.²

Иако је формално-правно дефинисање узраста важно са становишта даљег правног и третмана у оквиру система социјалне заштите, подаци из различитих истраживања показују да делинквентна понашања и прекршаје, па и кривична дела врше малолетници готово свих узрасних доби и да је то појава која не јењава, већ само добија нове појавне облике и интензитет.

МЕТОДОЛОГИЈА И ЦИЉ РАДА

У раду смо настојали приказати тренд социоекономске угрожености породица, интервенције центара за социјални рад у породицама са насиљем и број малолетних лица којима је била потребна нека услуга центра за социјални рад, како бисмо утврдили постоји ли повезаност ових фактора и какве трендове можемо очекивати. Подаци које из свих центара за социјални рад генерише Републички завод за социјални рад, односиће се на период од 2015. до 2019. године. Година 2020. и 2021. специфичне су за истраживање и свакако захтевају ширу анализу, с обзиром на појаве пандемије Covid-19, увођења ванредног стања, полицијског часа и бројних других регулаторних мера, у циљу спречавања ширења заразе, а што је, верујемо, имало утицаја

² Закон о малолетним лицима учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица, Члан 3, Службени гласник Републике Србије, бр. 85/2005.

и на кретање стопе криминала уопште, па и малолетничког. Циљ анализа јесте да уочимо тренд социоекономских кретања у друштву и породицама, са детектованим делима малолетничке делинквенције. Поред података из извештаја Републичког завода за социјалну заштиту, обрађени су и приказани подаци из евиденције Министарства унутрашњих послова Републике Србије, а који се односе на поднете различите пријаве против малолетних лица, такође за период 2015–2019. година.

На овај аспект сагледавања параметара и трендова одлучили смо се пратећи поједине социолошке теорије о малолетничкој делинквенцији па ће, пре свега, овај приступ и претходна истраживања бити наведени и објашњени.

ТЕОРИЈСКИ ПРИСТУПИ – СОЦИОЛОШКЕ ТЕОРИЈЕ

Криминално понашање, генерално, објашњава се различитим теоријама. Психолошке и биолошке теорије заступају становиште о урођеним криминалцима, о конституцији која је предиспозиција за препознавање будућих насилника, о деловању хормона и рада унутрашњих органа. У овом раду фокусирали смо се на социолошке теорије и тај аспект приступа узроцима малолетне делинквенције. Тенденције малолетничког криминала посматрали смо паралелно са аспектом социоекономског стања у друштву и положају и функционалности породица, а, пре свега, кроз призму података центара за социјални рад. Значајан број аутора (Kroher & Wolbring, 2015; Liu & Miller, 2020) сматра да млади који имају чврсту повезаност са родитељима и висок степен поштовања обавеза у школи, имају мању шансу да почине неко делинквентно понашање. Пре свих, Hirschi (1969), Cohen и Felson (1979) и Felson (2014), истичу да су две кључне теорије за разумевање и превенцију делинквенције – теорија социјалне контроле и теорија рутинских активности. Ова два правца, надаље су разрађивали бројни аутори (Hart & Mueller, 2013; Nay, 2001; Onder & Yilmaz, 2012). Теорија социјалне контроле истиче да млади који су чврсто емоционално повезани са родитељима и испољавају жељу за усавршавањем и каријерним остварењем, неће испољити девијантно понашање. Корене ове теорије поставио је Hirschi 1969. године, истичући да је мало вероватно да ће малолетник кренути путем делинквенције уколико је исправно социјализован кроз процесе васпитања и образовања и поседује чврсте везе са заједницом, поштујући конвенционалне норме и вредности. Теорија рутинских активности, која се много користи у сфери криминологије и виктимологије, истиче да, како то Trinidad и сарадници (2019) указују, свакодневне активности играју значајну улогу у формирању понашања. Према Cohen и Felson (1979) и Felson (2014), теорија рутинских активности издваја три неопходна елемента да би се кривично дело десило: починиоца, мету и заштиту. Када је мета без или са мало заштите а околности су такве да починилац може неометано или без страха да ће

бити ухваћен, починити кривично дело – он ће то и учинити. Поред психо-социјалних околности, ова теорија уводи и просторно-временски елемент. Brantingham и сарадници (1993) истичу да, нарочито у случају малолетних преступника, „повољни” фактори окружења утичу на одлуку да почине неко дело. Johnson & Summers (2015) подвлаче да малолетници чине преступе на местима где млади и проводе највише времена, попут школа, краја у ком живе или проводе неки део слободног времена. Свакако да познавање, али и карактеристике окружења утичу на одлуку лица да почини или не почини неки акт делинквенције. Висок ниво колективне ефикасности у животном окружењу чини да стопа малолетничке делинквенције буде нижа (Maimon & Browning, 2012: 809). Wong (2017) у свом истраживању показује да се у подручјима где деца живе само са једном родитељем, врши више дела малолетничке делинквенције. Закључци које наведени аутори из социолошких области изводе јесу да неадекватан процес социјализације личности, слабо развијене породичне и ауторитативне везе, чине да малолетник, нарочито у периоду пубертета (који ни са психолошког и биолошког становишта не смемо занемарити), буде склонији делинквентном понашању, као и да ће кривично дело пре починити у крају који познаје и у којем проводи највише времена. Поред свих наведених фактора, на појаву делинквенције може значајно утицати и социоекономски статус и слаба контрола поштовања закона (Margaret, 1970).

Чак и у кохезији различитих дисциплина (психологија, социологија, криминологија), као кључни, истичу се фактори личних карактеристика и предиспозиција, социјални фактори улоге породице и школе и фактори средине. Са наше тачке гледишта, мислимо да је, нарочито у данашње време, које поново обилује економским кризама, ратовима и миграцијама, нужно сагледати и утицај економско-социјалног фактора на форме понашања и одлуке о чињењу неког прекршаја или кривичног дела. Лош социоекономски статус породице не мора да указује на слабе породичне везе и социјалну контролу, али уз поремећај вредности пласиран кроз мас-медије, у ери разних и неконтролисаних информација, оштра раслојавања која карактеришу заједнице могу бити један од пресудних фактора за одлуку малолетника на делинквентно понашање. Тако Burgess (1952) истиче да је малолетнички криминал у високој корелацији са сиромаштвом и ниским приходима у породици, као и да ови чиниоци јесу једни од најчешћих узрока делинквенције. Kvaraceus (1944), такође наводи да се пратећи шаблоне позиција високе, средње и ниске класе у заједници, могу уочити узроци делинквенције код младих и да су то неке од најјачих, али не и једине детерминантне за овакво понашање.

Епидемиологија различитих облика делинквентног понашања

Међедовић (2021) у свом раду наводи резултате истраживања која су у Србији спроводили Игњатовић (2014) и Николић Ристановић и Костан-

тиновић Вилић (2016), а која показују да се данас удео малолетних починилаца кривичних дела креће око 5% и да је тај број већи него протеклих деценија, као и да доминирају дела имовинског криминала (стр. 155). Шобот и сарадници (2010) наводе да је према подацима Републичког завода за статистику Србије (РЗСС, 2008 година) изречено 4085 кривичних пријава за малолетна лица, док је број осуђених малолетних лица износио 2229, да насилна кривична дела чине око 10% укупног криминалитета младих и да су адолесценти починиоци 8% свих убистава (Шобот et al, 2010). Истраживање које су спровели Ђурђевић, Бошковић и Сенић (2013), показало је да се у периоду 2006–2009 године проценат учешћа малолетника у укупном броју починилаца кривичних дела кретао између 9,87% и 9,14% и да су у највећем броју случајева у питању били имовински деликти, ремећење јавног реда и мира, али и наношење телесних повреда.

Резултати Међународне анкете самопријављивања делинквенције, које је приредила и објавила Николић Ристановић (2016), обухватили су и градове Београд и Нови Сад, у којима је анкетирано 1344 ученика седмог и осмог разреда, као и ученике средњих школа, током 2013. и 2014. године. Подаци су показали да је 63,7% малолетника испољило неки облик делинквентног понашања. Већина малолетних лица из узорка је конзумирала алкохол (79,5%), нешто више од половине је илегално преузимало садржаје са интернета (57,4%), док је једна четвртина малолетних лица некада у животу конзумирала дрогу (22,1%) (Николић Ристановић, 2016: 5).

Малолетнички криминал део је општег криминала у заједници, али својим карактеристикама, везаним и за саме починиоце, то је феномен који захтева усмерену безбедносну, социолошку, психолошку и педагошку пажњу и праћење (Bošković & Janković, 2014: 203).

Показатељи социоекономског стања, положаја деце и малолетничке делинквенције

Најчешћи проблеми, како се у дугогодишњој пракси већ показује, а којима се баве центри за социјални рад (ЦСР) јесу породични проблеми проблеми насиља у породици, развода, одлучивања о старатељству, усвајања, праћење стања у породицама и у складу са тим реаговања и алармирања других државних органа, пре свега полиције (Бошковић и Мишев, 2022). С обзиром на то да су ЦСР задужени за процену стања, потреба и ризика корисника и других значајних особа у њиховом окружењу, смештај у сродничку, хранитељску или другу породицу, домски смештај, смештај у прихватилиште, додељивање финансијске и материјалне помоћи, њихови подаци релативно верно приказују слику социоекономског стања у друштву. Подаци о потраживању материјалне помоћи и остварењу права на помоћ, креирани су у сарадњи са евиденцијама тадашњег Министарства за рад, борацка и социјална питања. У наредном делу рада приказани су подаци о броју породица корисника новчане помоћи, броју пријава насиља у породици, броју деце

измештених из породица, као и броју деце са проблемима у понашању и у сукобу са законом.

Табела 1. Укупан број породица корисника новчане помоћи на евиденцији центара за социјални рад у Србији

Година	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.
Број	101 303	102 392	104 876	98 754	92 673

Табела 2. Приказ удела највећег броја корисника на евиденцији ЦСР, у односу на старосну доб, на територији Србије

Година	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.
Удео у старосној структури, старосна доб 25–64 године (%)	47,7%	47,8%	47,8%	47,7%	47,4%

На основу података приказаних у табели 1, може се уочити да број породица корисника новчане помоћи варира у периоду наведених пет година, али се у 2018. и 2019. години бележи изванредан пад, а у прилог томе иду и званични подаци из статистике Завода да и број тражилаца новчане помоћи, током ових година благо опада – 2016. године помоћ је затражило 85 624 породице, а 2020. њих 73 919. Табела 2 приказује да највећи удео, по старосној доби, корисника на евиденцији ЦСР чине они старости од 26 до 64 године, може се рећи највише услуга користе они који се могу подвести по „радно способно” становништво. Тај број је и према процентуалном прегледу, готово константан током година.

У табели 3 приказан је број пријављених случајева породичног и партнерског насиља.

Табела 3. Број пријављених случајева породичног и партнерског насиља центрима за социјални рад, на територији Србије

Година	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.
Број	31 138	18 743	23 218	35 102	36 227

Нажалост, приказани подаци показују да број пријава константно расте. Ово се може посматрати на више начина – или да је ова појава постала шире распрострањена или да, без обзира да ли насиља има више или мање, жртве се више одлучују да насиље пријаве. Подаци у следећим табелама показују да број деце корисника на евиденцији ЦСР углавном расте, као и да расте и број деце жртава породичног насиља, односно да је њихов удео у укупном броју деце корисника неке од услуга центара за социјални рад све већи.

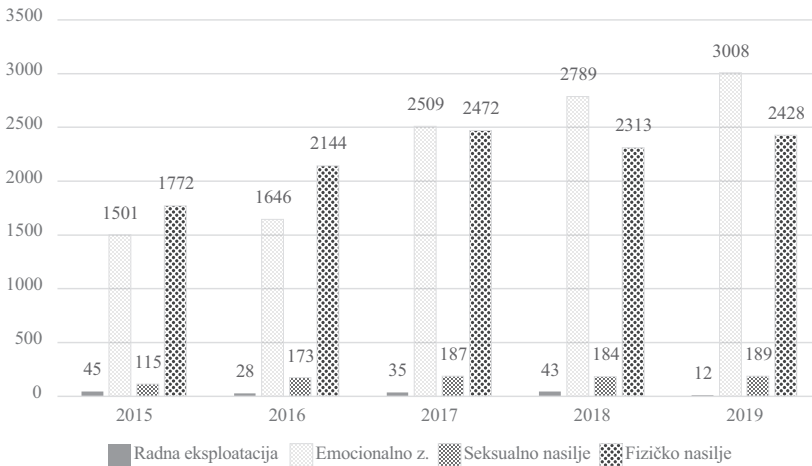
Табела 4. Укупан број деце на евиденцији ЦСР, на територији Србије

Година	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.
Број деце	197 879	202 940	201 097	205 129	197 713

Табела 5. Удео деце жртава насиља и занемаривања у укупном броју малолетних лица корисника услуга центара за социјални рад, на територији Србије

Година	2016.	2017.	2018.	2019.
Удео деце жртава у укупном броју	4,6%	5,5%	5,6%	6,2%

У графикаону 1 приказане су врсте насиља које се над децом спроводе. Подаци показују да је, у највећем броју случајева, у питању физичко и емоционално насиље, затим сексуално, али да постоји и принуда на рад.



Графикон 1. Преглед врсте насиља над децом, у евиденцији ЦСР, за период 2015–2019. године

У табели 6 приказан је укупан број деце на смештају у систему социјалне заштите и број деце на домском и породичном смештају. Деца могу бити измештена из примарних породица из различитих разлога, између осталог, због насиља и занемаривања, због лишења родитељског права, губитка родитеља или се ради о деци мигрантима без родитељске пратње, деци која живе на улици и друго.

Табела 6. Укупан број деце на смештају у систему социјалне заштите, у домском и породичном смештају.

Година	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.
Број	6052	6062	6145	6166	5997

У графикону 2 приказани су разлози измештања деце из примарних породица и то је, у највећем броју случајева, неадекватно родитељско старање (укључујући и насиље), након чега следе: одсуство родитељског старања, спреченост родитеља да врше родитељско право, проблеми у понашању детета и други.



Графикон 2. Разлози измештања деце из примарне породице

Извор. Извештај Завода за социјалну заштиту Републике Србије за 2019. годину

Сличан тренд кретања као у табели 6 уочава се и када је у питању број малолетних лица са проблемима у понашању или у сукобу са законом. Укупан број ове деце, за период од 2015. до 2019. године, приказан је у наредној табели.

Табела 7. Укупан број малолетних лица са проблемима у понашању или у сукобу са законом

Година	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.
Број	22 412	23 214	24 969	23 143	22 879

Табела 8 показује број деце млађе од 14 година која су у сукобу са законом. Као и претходни показатељи, и овде се бележе флукуације, уз изврстан пад тог броја у 2019. години.

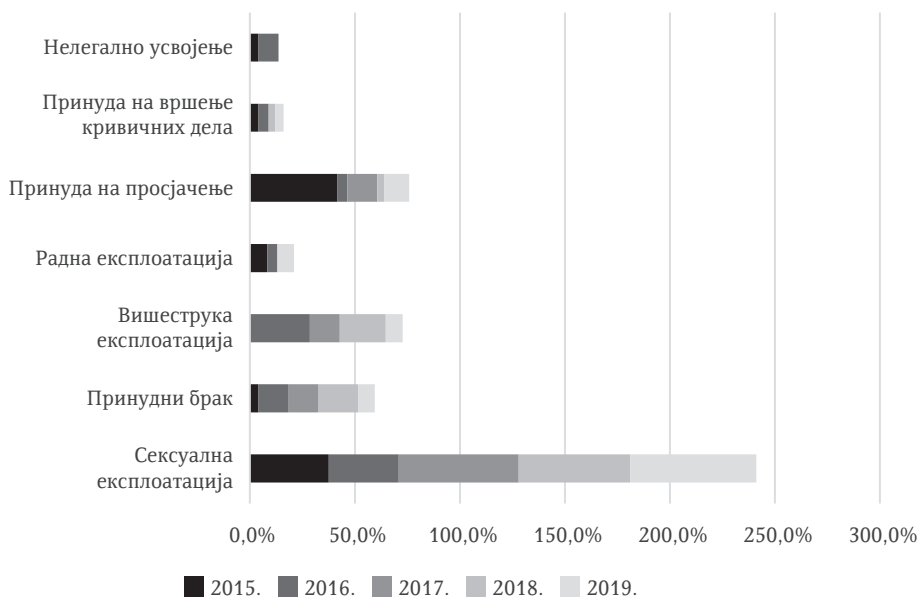
Табела 8. Број деце млађе од 14 година која су у сукобу са законом

Година	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.
Број	980	1195	1270	1019	893

Подаци евиденција ЦСР, нажалост, показују да расте број деце жртава трговине људима; број деце жртава приказан је у табели 9, а врста експлоатације и принуде, на графикону 3, чији је извор Извештај републичког завода за социјалну заштиту.

Табела 9. Број деце жртва трговине људима, евидентиран у ЦСР

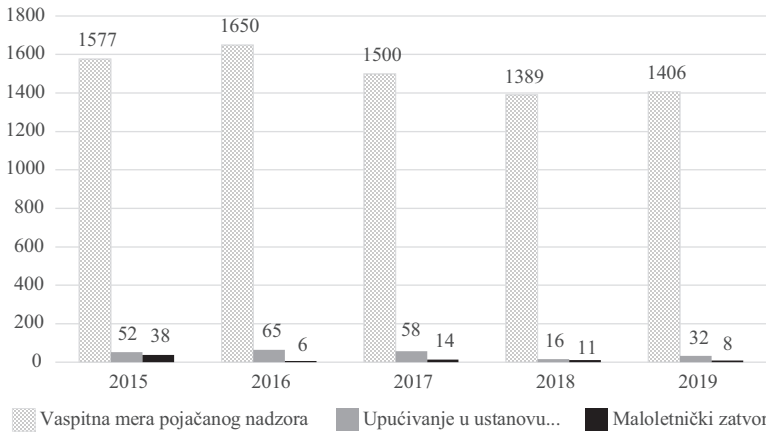
Година	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.
Број	67	109	68	132	146



Графикон 3. Врсте злостављања и принуде деце жртва трговине људима и бројчани приказ, за период 2015–2019. године

Извор: Извештај Републичког завода за социјалну заштиту за 2019. годину, а према подацима Извештаја Центра за заштитиу жртва трговине људима

У графикаону 4 приказано је кретање броја изречених мера ЦСР према малолетницима са проблемима у понашању или у сукобу са законом.



Графикон 4. Број изречених одређених мера према деци са проблемом у понашању или у сукобу са законом, за период 2015–2019. године

Подаци из графикаона 4 приказују да се најчешће изричу мере појачаног надзора, али, постоји, и последњих година је у опадању, број мера упућивања у установу за васпитање деце и омладине, као и мере упућивања у малолетнички затвор.

У табелама 10 и 11 приказани су подаци из евиденције Министарства унутрашњих послова, обрађени за потребе овог рада, а који показују број прекршајних мера и кривичних санкција према малолетним лицима, за период 2015–2019. година. У табелама су приказани, по нашем одабиру, најозбиљнији и најтежи облици делинквентног и криминалног понашања, нарочито имајући у виду да се ради о деци.

Табела 10. Број прекршајних пријава према малолетним лицима

Година/Врста прекршаја	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.
Физички напад на учеснике на спортској приредби, неовлашћени улазак на спортски терен, уношење или покушај уношења у спортске објекте алкохола, опојних средстава, пиротехнике и др.	20	21	20	14	31
Непристојно и дрско понашање, вређање другог лица, изазивање туче или учествовање у тучи	1534	1287	1316	1326	1244

Табела 11. Број поднетих кривичних пријава против малолетних лица

Година/Врста кривичног дела	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.
Ометање лица у вршењу службене дужности ³	46	21	22	14	33
Убиство ⁴	1	1	3	3	5
Убиство – дело у покушају ⁵	16	13	4	7	5
Тешке телесне повреде ⁶	155	122	116	116	111
Лаке телесне повреде ⁷	166	175	203	188	182
Злостављање и мучење ⁸	11	20	10	16	19
Насиље у породици ⁹	103	128	151	143	155
Крађа ¹⁰	1580	1498	1484	1447	1601
Тешка крађа ¹¹	2020	1697	1584	1491	1508

Преглед одабраних података указује да малолетна лица врше озбиљне насилне, девијантне и кривичне радње. Попут података из извештаја ЦСР и овде, према статистичким подацима, највећи број преступништава и кривичних дела је у 2015. и 2017. години, док након ње, углавном следи благи пад. Такав тренд показују и подаци о броју корисника новчане и социјалне помоћи за исти период. Оно што је посебно забрињавајуће јесте број поднетих кривичних пријава против малолетних лица, а за кривична дела из области насиља у породици, а који се из евиденција ЦСР уопште не виде. Узрок томе може бити да се жртве насиља не обраћају центрима за социјални рад да пријаве своју децу (или сроднике), већ да полиција по службеној дужности или по пријави других лица реагује. Свакако, ови подаци указују и на двосмерно нарушавање породичних и социјалних веза.

ЗАКЉУЧАК

Преглед одабраних података указује да малолетна лица врше озбиљне насилне, девијантне и кривичне радње. Попут података из извештаја ЦСР и овде статистика показује највећи број преступништава и кривичних дела у 2015. и 2017. години, док након ње, углавном следи благи пад. Такав тренд показују и подаци о броју корисника новчане и социјалне помоћи за исти

3 Члан 23 Закона о јавном реду и миру

4 Кривични законик чл. 113

5 Кривични законик чл. 113

6 Кривични законик чл. 121

7 Кривични законик чл. 122

8 Кривични законик чл. 137

9 Кривични законик чл. 194

10 Кривични законик чл. 203

11 Кривични законик чл. 204

период. Свакако, ови подаци указују и на двосмерно нарушавање породичних и социјалних веза. Подаци о кривичним делима које су починила малолетница лица, у периоду 2010–2012. године, а које су у свом раду приказале Бошковић и Јанковић (2014), показују да су ова лица, годишње у просеку починила 1487 дела крађа и разбојништва (укупно 4461) и у просеку 115 дела nanoшења тешких телесних повреда (укупно 346). Овакав тренд уочава се и у подацима приказаним у овом раду. Оно што је посебно забрињавајуће, јесте вишеструки пораст броја кривичних дела насиља у породици које су починила малолетна лица – према истом извору, за период 2010–2012. године, у просеку 20 дела годишње, док се сада тај број, за период 2015–2019. године креће од 103 до чак 155. Према извештајима Републичког завода за статистику, за период 2013–2014. године, извршено је 110, односно 89 дела nanoшења тешких телесних повреда, 50, односно 49 дела насиља у породици и 587, односно 586 дела крађа. Ови подаци показују да се још од 2013. године уочава тренд пораста броја кривичних дела почињених од стране малолетних лица, нарочито оних најтежих. Оно што је индикативно, јесте број поднетих кривичних пријава против малолетних лица, а за кривична дела из области насиља у породици, а који се из евиденција ЦСР уопште не виде. Узрок томе може бити да се жртве насиља не обраћају центрима за социјални рад да пријаве своју децу (или сроднике), већ да полиција по службеној дужности или по пријави других лица реагује. У том случају, ова разлика може указивати на извесну некоординисаност у раду ЦСР, полиције и тужилаштва. Имајући у виду да је насиље према старима једна од тамних бројки виктимитета, а такозвани еџизам, још један од стереотипа и предрасуда у нашем друштву, у будућности би требало да буде извршена детаљнија анализа узрока и облика насиља у породици које врше малолетници.

Највећи број деце на евиденцији ЦСР потиче из породица које су корисници новчано-социјалне помоћи, док далеко мањи број чине деца са сметњама у развоју, деца под старатељством и друго. Тренд који не бележи пад јесте пораст броја партнерског и насиља у породици и броја деце жртава насиља.

Сви наведени подаци указују на то да се у годинама када се бележи раст породица примаоца и тражиоца новчане помоћи, уочава и благи пораст деце са проблемима у понашању или у сукобу са законом. Узрок малолетничке делинквенције не мора нужно лежати у лошем материјалном статусу породице, са социопсихолошког аспекта узроци могу бити и дисфункционалне породице, лоши обрасци понашања укућана који се преузимају као модели понашања или недовољна посвећеност родитеља васпитању деце, нарочито у периоду адолесценције. Свакако стабилна социоекономска ситуација, која би пружала извесност егзистенцијалних питања и здраво функционисање породице, пружају много бољу основу социјализацији личности детета.

Ниједна теорија не може самостално објаснити узроке делинквенције и криминалног понашања, али узимајући у обзир изазове са којима се заједнице и породице суочавају, од социоекономских, до безбедносних, у

којима развој технологије погодује ширењу одређених патолошких појава (педофилија, секташење, трговина људима), свеукупна анализа стања једног друштва мора бити основа разматрању проблематике фреквенције и облика малолетничке делинквенције.

ЛИТЕРАТУРА

- Bosković, M., & Janković, B. (2014). Maloletnička delinkvencija u Republici Srbiji: trendovi i indikatori. *Srpska politička misao*, 46(4), 199–214.
- Бошковић, М., & Мишев, Г. (2022). Безбедносни ризици у пословима социјалних радника. *Међународна конференција АЛОС21*. Београд: Висока школа социјалног рада, у штампи.
- Brantingham, P. L., & Brantingham, P. J. (1993). Environment, routine and situation: Toward a pattern theory of crime. In R. Clarke & M. Felson (Eds.), *Routine activity and rational choice, advances in criminological theory* (pp. 259–294). USA: Routledge.
- Burgess, E.W. (1952). The Economic Factor in Juvenile Delinquency. *The Journal of Criminal Law, Criminology, and Police Science*, 43(1), 29–42.
- Cohen, L. E., & Felson, M. (1979). Social change and crime rate trends: A routine activity approach. *American sociological review*, 44, 588–608.
- Felson, M. (2014). Linking criminal choices, routine activities, informal control, and criminal outcomes. In D. B. Cornish & R. V. Clarke (eds.), *The reasoning criminal: Rational choice perspectives on offending* (pp. 119–128). USA: Routledge.
- Hart, C. O., & Mueller, C. E. (2013). School delinquency and social bond factors: Exploring gendered differences among a national sample of 10th graders. *Psychology in the Schools*, 50(2), 116–133.
- Hay, C. (2001). Parenting, self-control, and delinquency: A test of self-control theory. *Criminology*, 39(3), 707–736.
- Hirschi, T. (2004). Self-control and crime. In R. F. Baumeister & K. D. Vohs (Eds.), *Handbook of self-regulation: Research, theory, and applications* (pp. 537–552). USA, New York: The Guilford Press.
- Johnson, S. D., & Summers, L. (2015). Testing ecological theories of offender spatial decision making using a discrete choice model. *Crime & Delinquency*, 61(3), 454–480.
- Kroher, M., & Wolbring, T. (2015). Social control, social learning, and cheating: Evidence from lab and online experiments on dishonesty. *Social Science Research*, 53, 311–324.
- Kvaraceus, W. C. (1944). Juvenile delinquency and social class. *The Journal of Educational Sociology*, 18(1), 51–54.

- Liu, L., & Miller, S. L. (2020). Protective factors against juvenile delinquency: Exploring gender with a nationally representative sample of youth. *Social science research*, 86, 102376.
- Maimon, D., & Browning, C. R. (2012). Adolescents' violent victimization in the neighborhood: Situational and contextual determinants. *British journal of criminology*, 52(4), 808-833.
- Margaret, M. (1970). *Culture and Commitment: A Study of Generation Gap*. Garden City, NY: Natural History Press.
- Међедовић, С. (2021). Криминолошки аспекти малолетничке делинквенције. *Публикација државног Универзитета у Новом Пазару, Серија Б: Друшћивене и хуманисћичке науке*, 4(2), 154–169.
- Николић-Ристановић, В. (ур.) (2016). *Делинквенција и викиимизација малолетних лица у Србији: Резултати Међународне анкете самопријављивањем делинквенције*. Београд: Прометеј.
- Onder, F. C., & Yilmaz, Y. (2012). The Role of Life Satisfaction and Parenting Styles in Predicting Delinquent Behaviors among High School Students. *Educational Sciences: Theory and Practice*, 12(3), 1744–1748.
- Републички завод за статистику. *Извештаји о малолетним учиниоцима кривичних дела за 2013 и 2014. годину*. Београд.
- Trinidad, A., Vozmediano, L., & San-Juan, C. (2019). Jumping at the opportunity: The role of situational and opportunity factors in juvenile delinquency in Southern Europe. *International journal of law, crime and justice*, 59, 100347.
- Wong, S. K. (2017). The effects of single-mother and single-father families on youth crime: Examining five gender-related hypotheses. *International journal of law, crime and justice*, 50, 46-60.
- Завод за социјалну заштиту Републике Србије. Извештаји за 2015, 2016, 2017, 2018 и 2019 годину, Београд.
- Ђурђевић, З., Бошковић, Г., & Сенић, Д. (2013). Карактеристике кривичних дела са елементима насиља извршених од стране деце и малолетника у Републици Србији. У Зборнику радова Вршњачко насиље (етиологија, феноменологија, начини превазилажења и компаративна искуства) са научног скупа Лакташи, 27.–29. март 2013. године (55–68). Бања Лука: Висока школа унутрашњих послова.
- Закон о малолетним лицима учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица, Члан 3. Службени гласник Републике Србије, бр. 85/2005.

SOCIOECONOMIC ASPECT OF JUVENILE DELINQUENCY IN THE REPUBLIC OF SERBIA

Review Article

DOI: 10.5937/zurbezkrim2201055B

UDK 343.915(497.11):343.91-053.6

Bošković Milica
Faculty of Diplomacy and Security, Belgrade¹

Abstract: Juvenile delinquency is a widespread sociopathological and security phenomenon, which, due to its increasingly serious forms and consequences, deserves more attention from scholars and professional experts, that is, the general public. The consequences of some violent acts, which produce victims, committed by juveniles are so serious that this phenomenon first requires a comprehensive understanding, then resolving the cause. This paper focuses on sociological theories and such an aspect of the approach to the causes of juvenile delinquency. The tendencies of juvenile crime are observed from the aspect of socioeconomic situation in society and the position and functionality of families, and above all, through the prism of the data obtained from centers for social work and the records of the Ministry of the Interior of the Republic of Serbia. This paper seeks to present the trend of socioeconomic vulnerability of families, social service interventions in families with violence and the number of juveniles who needed some service provided by the center for social work, to show whether the values of these factors follow each other and what trends we can expect. The data generated by the Republic Institute for Social Protection, which is obtained from all centers for social work refers to the period 2015-2019. The years 2020 and 2021 are specific to research and certainly require a broader analysis, given the outbreak of the Covid-19 pandemic, the declaration of a state of emergency, the imposition of curfew and numerous other regulatory measures to prevent the spread of infection, which we believe has had an impact on crime rates in general, even juvenile delinquency.

Keywords: juveniles, delinquency, crime, family, status

INTRODUCTION

Behavioral disorders among young people have become more visible, but also more serious and violent. From the point of view of the factors of social deviations, inappropriate behavior is reflected in early alcohol and drug use, ag-

¹ Corresponding author: Milica Bošković, PhD, Faculty of Diplomacy and Security, University Union-Nikola Tesla. E-mail: boskovicmil@gmail.com

gression, the avoidance of obligations and disrespect of rules and authorities. A more serious form of socially unacceptable behavior, unfortunately, enters the legally sanctioned area – crime and the commission of criminal acts. Juvenile delinquency is both a security and sociologically serious and widespread phenomenon, and it seems that this topic is not a taboo anymore for it is discussed in public and the community. The consequences of certain violent acts, which produce victims, committed by juveniles are so serious that this phenomenon first requires a comprehensive understanding, then resolving the cause.

As Međedović (2021) points out, in criminological theory there is an inconsistent approach to defining “juvenile delinquency”, where a broader approach can be distinguished, which, in addition to illegal, includes behavior contrary to social morality and (un)written norms. In contrast, a number of professional experts, under the mentioned term, consider exclusively behavior that is primarily contrary to law, that is, which is envisaged as a misdemeanor or as an offense, and this narrower approach is called a formal legal approach (Međedović, 2021: 154). The Law on Juvenile Offenders and Criminal Protection of Juveniles defines several categories of persons under 18 years of age, as follows: 1) A juvenile is a person who, at the time of commission of the offense, has attained the age of fourteen years and have not attained the age of eighteen years; 2) A younger juvenile is a person who, at the time of the commission of the offense, was over 14 but under the age of 16; 3) An older juvenile is a person who at the time of the commission of the offence has attained 16 and is under 18, and 4) A younger adult who has attained 18 at the time of the commission of the offense but is under 21 at the time of the trial.²

Although the formal legal definition of age is important from the legal point of view and treatment within the social protection system, data from various studies show that delinquent behavior and misdemeanors and even crimes are committed by juveniles of almost all ages, which is a phenomenon that does not subside, but only acquires new manifestations and intensity.

METHODOLOGY AND THE OBJECTIVE OF THE PAPER

This paper attempts to show the trend of socioeconomic vulnerability of families, social service interventions in domestic violence and the number of juveniles who needed some social work services, to determine whether these factors are related and what trends we can expect. The data generated by the Republic Institute for Social Protection from all centers for social work refer to the period from 2015 to 2019. The years 2020 and 2021 are specific to research and certainly require a broader analysis, given the outbreak of the Covid-19 pandemic, the declaration of a state of emergency, the imposition of curfew and numerous other regulatory measures to prevent the spread of the infection,

² Law on Juvenile Offenders and Criminal Protection of Juveniles, Article 3, Official Gazette of the Republic of Serbia, No. 85/2005.

which we believe has had an impact on and the crime rates in general, even juvenile delinquency. The aim of the analysis is to observe the trend of socio-economic trends in society and families, with detected acts of juvenile delinquency. In addition to the data contained in the report of the Republic Institute for Social Protection, the data from the records of the Ministry of the Interior of the Republic of Serbia, which refer to various criminal complaints filed against juveniles for the period 2015-2019, were processed and presented.

We decided on this aspect of understanding the parameters and trends by following certain sociological theories of juvenile delinquency, so this approach and previous research will be listed and explained first.

THEORETICAL APPROACHES – SOCIOLOGICAL THEORIES

Criminal behavior, in general, is explained by various theories. Psychological and biological theories advocate the view of innate criminals, the constitution that is a predisposition for recognizing future perpetrators, the action of hormones and the work of internal organs. This paper is focused on sociological theories and this aspect of the approach to the causes of juvenile delinquency. We observed the tendencies of juvenile crime in parallel with the aspect of the socio-economic situation in society and the position and functionality of families, and above all through the prism of the data obtained from the centers for social work. A significant number of scholars (Kroher & Wolbring, 2015; Liu & Miller, 2020) believe that young people who have a strong connection with their parents and a high degree of respect for school obligations are less likely to commit a delinquent act. Hirschi (1969), Cohen and Felson (1979) and Felson (2014) point out that the two key theories for understanding and preventing delinquency are Social Control Theory and Routine Activity Theory. These two theories have been further elaborated by numerous authors (Hart & Mueller, 2013; Hay, 2001; Onder & Yilmaz, 2012). Social control theory emphasizes that young people who are firmly emotionally connected with their parents and express a desire for improvement and career achievement will not show deviant behavior. Hirschi laid the roots of this theory in 1969, emphasizing that it is unlikely that a juvenile will go through delinquency if he or she is properly socialized through the processes of upbringing and education and has strong ties with the community, respecting conventional norms and values. Routine activity theory, which is widely used in the field of criminology and victimology, emphasizes that, as Trinidad et al. (2019) point out, everyday activities play a significant role in shaping behavior. According to Cohen and Felson (1979) and Felson (2014), Routine activity theory identifies three necessary elements for a crime to occur: an offender, a target, and the absence of guardians. When the target is without the capable guardians and the circumstances are such that the offender can commit a crime without hindrance or without fear of being caught – he or she will do it. In addition to psychosocial circumstances, this theory introduces a space-time element. Brantingham et al. (1993) point out that,

especially in the case of juvenile offenders, “favorable” environmental factors influencing the decision to commit an offense. Johnson & Summers (2015) emphasizes that juveniles commit crimes in places where young people spend most time, such as schools, the area where they live or spend part of their free time. Of course, knowledge and environmental characteristics influence a person’s decision to commit or not to commit a delinquent act. High level of collective efficiency in the environment (Maimon & Browning, 2012: 809). In his study, Wong (2017) demonstrates that in the areas where children live with only one parent, multiple delinquent acts are committed. The conclusions of these authors in the area of sociology are that the inadequate process of socialization of personality, poorly developed family and authoritative ties, make a juvenile, especially during puberty (which from the psychological and biological point of view should not be neglected), more prone to delinquent behavior and that he will commit the crime sooner in the area he knows and where spends most of his or her time. In addition to the above factors, the occurrence of delinquency can be significantly influenced by socioeconomic status and a poor control of compliance with the law (Margaret, 1970).

Even in the cohesion of different disciplines (psychology, sociology, criminology), the factors of personal characteristics and predispositions, the social factors of the role of family and school and environmental factors are key factors. From our point of view, especially nowadays, which is again full of economic crises, wars and migrations, it is necessary to consider the impact of economic and social factors on forms of behavior and decisions to commit a misdemeanor or a crime. The poor socioeconomic status of the family may not indicate weak family ties and social control, but with disturbed values promoted through the mass media, in the era of various and uncontrolled information, sharp stratification that characterizes communities can be one of the decisive factors among juveniles to commit a delinquent act. Thus Burgess (1952) points out that juvenile delinquency is highly correlated with poverty and low family income and these factors are one of the most common causes of delinquency. Kvaraceus (1944) states that by following the patterns of high, middle and low class positions in the community, the causes of delinquency among young people can be identified, and while they are some of the strongest ones, they are not the only determinants of such behavior.

Epidemiology of various forms of delinquent behavior

In his article, Međedović (2021) cites the results of research conducted by Ignjatović (2014) and Nikolić-Ristanović & Kostantinović-Vilić (2016) in Serbia, which show that today the share of juvenile offenders amounts to 5% and the number is higher than in previous decades, as well as the dominance of property crime offenses. Šobot et al. (2010) state that, according to the data of the Statistical Office of the Republic of Serbia (RZZSS, 2008), 4085 criminal charges were filed against juveniles, while the number of convicted juveniles amounted to 2229. They further state that violent crimes account for about

10% of total crime committed by young people and that adolescents are committed 8% of all murders (Šobot et al., 2010). A study conducted by Đurđević, Bošković and Senić (2013) showed that between 2006 and 2009, the percentage of juvenile participation in the total number of perpetrators of crimes ranged between 9.87% and 9.14% and that in most cases these were property crimes, the disturbance of the peace, including inflicting bodily injuries.

The results of the International Survey of Self-Reporting Delinquency, which was prepared and published by Nikolić-Ristanović (2016), surveyed 1,344 elementary school students (grades 7 and 8) in the cities of Belgrade and Novi Sad, including high school students in 2013 and 2014. The data showed that 63.7% of juveniles exhibited some form of delinquent behavior. The majority of sample juveniles consumed alcohol (79.5%), slightly more than half illegally downloaded content from the Internet (57.4%), while one quarter of juveniles had used drugs once in their lifetime (22.1%) (Nikolić-Ristanović, 2016: 5).

Juvenile delinquency is a part of general crime in the community, but with its characteristics related to the perpetrators themselves, it is a phenomenon that requires focused security, sociological, psychological and pedagogical attention and monitoring (Bošković & Janković, 2014: 203).

Indicators of socioeconomic status, position of children and juvenile delinquency

The most common problems, as shown by long-term practice, which are dealt with by the Centers for Social Work (CSR) are family problems – the problems of domestic violence, divorce, custody decisions, adoption, monitoring the situation in families and responding accordingly, alarming other state bodies, primarily the police (Bošković and Mišev, 2022). Given that CSRs are responsible for assessing a situation, the needs and risks of beneficiaries and other important people in their environment, placement with foster and relative care families, foster home placement, shelter accommodation, financial and material assistance, their data relatively accurately shows a socioeconomic situation in society. Data on claiming material assistance and exercising the right to it were created in cooperation with the records of the then Ministry of Labor, Veterans' Affairs and Social Affairs. The next part of the paper presents data on the number of families receiving financial assistance, the number of reports of domestic violence, the number of children displaced from families, including the number of children with behavioral problems and conflicts with the law.

Table 1. Total number of families of beneficiaries of financial assistance in the records of centers for social work in Serbia

Year	2015	2016.	2017.	2018.	2019.
Number	101303	102392	104876	98754	92673

Table 2. The share of the largest number of beneficiaries in the CSW records, in relation to age, on the territory of Serbia

Year	2015	2016	2017	2018	2019
Share in age structure, age group 25-64 years (%)	47,7%	47,8%	47,8%	47,7%	47,4%

Based on the data in Table 1, it can be seen that the number of families of beneficiaries varies in the period of 5 years, but in 2018 and 2019 there is a certain decline, which is in line with the official statistics published by the Institute, and the number of people applying for financial aid has been declining slightly during these years – 85,624 families applied for financial aid in 2016, while the number of them amounted to 73,919 in 2020. Table 2 shows that the largest number of recipients, by age, in the CSW records are people aged 26 to 64; it can be said that most services are used by those who can be classified as “able-bodied” population. According to the percentage, that number is almost consistent over the years.

Table 3 shows the number of reported domestic and partner violence cases.

Table 3. Number of reported domestic and partner violence cases to the Centers for Social Work in Serbia

Year	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.
Number	31.138	18.743	23.218	35.102	36.227

Unfortunately, the data shown indicate that the number of applications is constantly growing. This can be viewed in a number of ways – either that the phenomenon has become more widespread or victims are more likely to report it, regardless of whether there is more or less violence. The data in the following tables show that the number of children beneficiaries in the Center for social services records is mainly growing, as well as the number of children who are victims of domestic violence, that is, their share in the total number of children using some services provided by centers for social work is increasing.

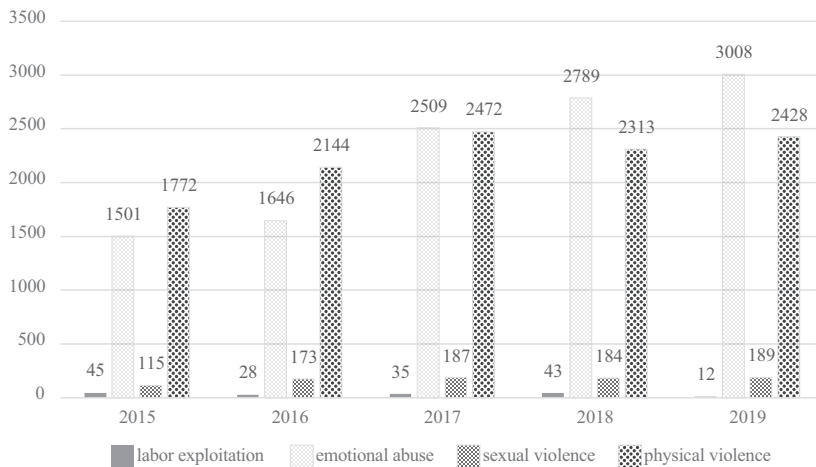
Table 4. Total number of children in the CSW records in Serbia

Year	2015	2016	2017	2018	2019
Number of children	197.879	202.940	201.097	205.129	197.713

Table 5. Share of children as victims of violence and neglect in the total number of juveniles who use social welfare services provided by centers for social work in Serbia

Year	2016.	2017.	2018.	2019.
The share of child victims in the total number	4,6%	5,5%	5,6%	6,2%

Graph 1 shows the types of violence committed against children. The data shows that, in most cases, violence includes forms of physical and emotional violence, then sexual violence, but that there are also cases of forced labor.



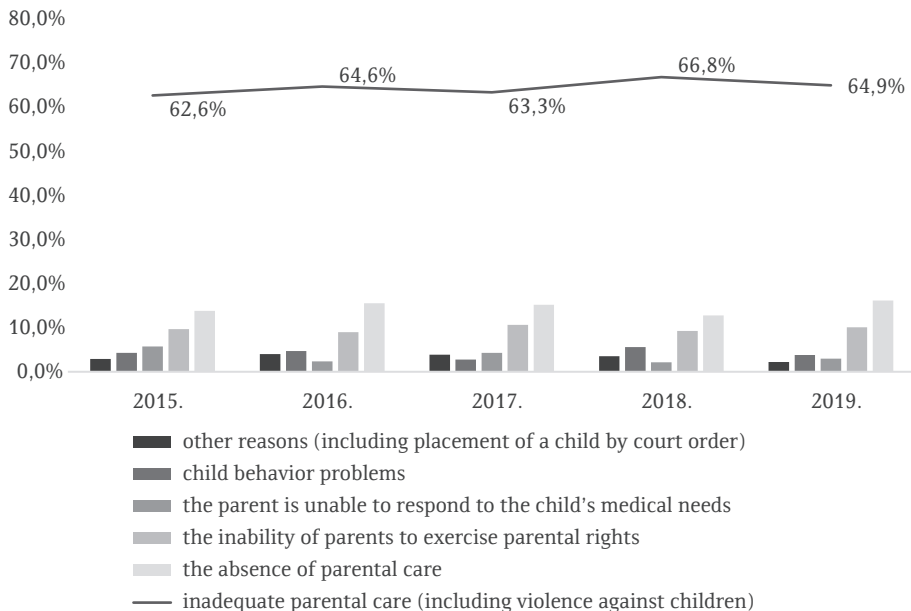
Graph 1. Overview of the type of violence committed against children in the CSW records for the period 2015-2019

Table 6 shows the total number of children in social care and the number of children in placed in foster homes and foster family homes. Children can be taken away from primary families for various reasons, including violence and neglect, the deprivation of parental rights, the loss of parents, then migrant children without parental escorts, children living on the streets and so on.

Table 6. Total number of children in the care system, placed in foster homes and foster family homes.

Year	2015	2016.	2017.	2018.	2019.
Number	6052	6062	6145	6166	5997

Graph 2 shows the reasons for taking away children from primary families, and the reasons, in most cases, are inadequate parental care (including violence), followed by the lack of parental care, and the inability of parents to exercise parental rights, child behavior problems and others.



Graph 2. Reasons for taking away the children from the primary family

Source. The 2019 Report of the Institute for Social Protection of the Republic of Serbia

As shown in Table 6, a similar trend can be observed regarding the number of juveniles with behavioral problems or in conflict with the law. The total number of these children, for the period 2015-2019, is shown in the following Table.

Table 7. Total number of minors with behavioral problems or in conflict with the law

Year	2015	2016.	2017.	2018.	2019.
Number	22412	23214	24969	23143	22879

Table 8 shows the number of children under 14 who are in conflict with the law. As with the previous indicators, fluctuations are also evident here, while the number decreased somewhat in 2019.

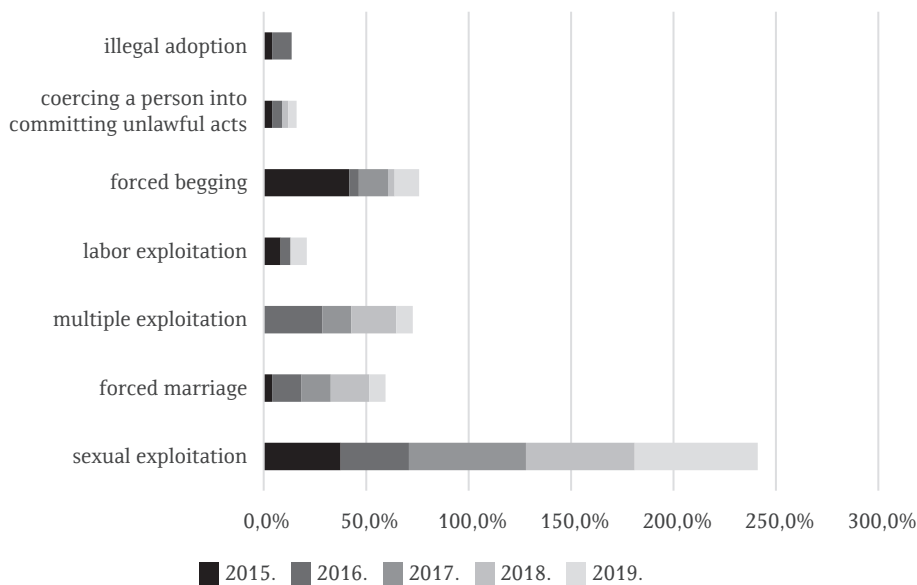
Table 8. Number of children under 14 who are in conflict with the law

Year	2015	2016.	2017.	2018.	2019.
Number	980	1195	1270	1019	893

The CSW records, unfortunately, show that the number of child victims of trafficking is increasing; the number of child victims is shown in Table 9, while the type of exploitation and coercion is shown in Graph 3, according to the Report of the Institute for Social Protection.

Table 9. Number of child victims of trafficking, according to the CSW records

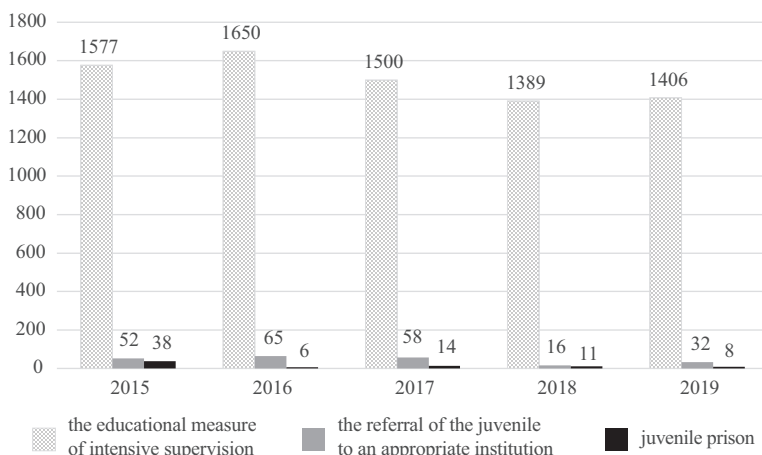
Year	2015	2016	2017	2018	2019
Number	67	109	68	132	146



Graph 3. Types of abuse and coercion of child victims of trafficking and numerical presentation, for the period 2015-2019.

Source: the 2019 Report of the Institute for Social Protection, and according to the Report of the Center for the Protection of Victims of Trafficking

Graph 4 shows the movement of the number of the measures imposed by the CSW on juveniles with behavioral problems or in conflict with the law.



Graph 4. Number of specific measures imposed on children with behavioral problems or in conflict with the law, for the period 2015-2019

The data in Graph 4 show that the measures of intensive supervision are most often imposed, but there has been a decrease in the number of measures of referral to an educational institution as well as the measure of sending juveniles to a juvenile prison.

Tables 10 and 11 show the data obtained from the records of the Ministry of the Interior, which are processed for the needs of this paper, which show the number of misdemeanor measures and criminal sanctions imposed on juveniles for the period 2015-2019. The tables show, according to our choice, the most serious and severe forms of delinquent and criminal behavior, particularly bearing in mind they are carried out by children.

Table 10. Number of misdemeanor charges against juveniles

Year / Type of misdemeanor	2015	2016	2017	2018	2019
Physical attack on participants in a sports event, unauthorized entry onto stadium playing field, bringing or attempting to bring alcohol, narcotics, pyrotechnics, etc. into sporting facilities.	20	21	20	14	31
indecent and insolent behavior, insulting another person, causing a fight or participating in it	1534	1287	1316	1326	1244

Table 11. Number of criminal charges filed against juveniles

Year / Type of crime	2015	2016	2017	2018	2019
Obstruction of performance of public duty ³	46	21	22	14	33
Murder ⁴	1	1	3	3	5
Attempted murder ⁵	16	13	4	7	5
Serious bodily injuries ⁶	155	122	116	116	111
Minor injuries ⁷	166	175	203	188	182
Abuse and torture ⁸	11	20	10	16	19
Domestic violence ⁹	103	128	151	143	155
Theft ¹⁰	1,580	1,498	1,484	1,447	1,601
Aggravated theft ¹¹	2,020	1,697	1,584	1,491	1,508

A review of the data selected indicates that juveniles commit serious violent, deviant and criminal acts. Like the data contained in the CSW report, according to statistical data, the largest number of misdemeanors and offenses was committed in 2015 and 2017, but there has been a slight decline since 2017. Such a trend is shown by the data on the number of users of financial aid and social assistance for the same period. What is especially worrying is the number of criminal charges filed against juveniles for domestic violence offenses, which are not visible in the CSW records at all. The reason for that may be that the victims of violence do not report their children (or relatives) to the centers for social work; rather, the police respond *ex officio* or upon the report filed by other persons. Certainly, these data indicate a two-way disruption of family and social ties.

CONCLUSION

A review of the selected data indicates that juveniles commit serious violent, deviant and criminal acts. Like the data contained in the CSW report, the statistics indicate that the largest number of crimes and misdemeanors were committed in 2015 and 2017, but there has been a slight decline since 2017.

3 Article 23 of the Law on Public Peace and Order

4 Article 113 of the Criminal Code.

5 Article 113 of the Criminal Code.

6 Article 121 of the Criminal Code.

7 Article 122 of the Criminal Code.

8 Article 137 of the Criminal Code.

9 Article 194 of the Criminal Code.

10 Article 203 of the Criminal Code.

11 Article 204 of the Criminal Code.

Such a trend is shown by the data on the number of users of financial aid and social assistance for the same period. Certainly, the data indicates a two-way disruption of family and social ties. The data on criminal offenses committed by juveniles between 2010 and 2012, which were presented by Bošković and Jan-ković (2014), shows that these persons committed an average of 1,487 crimes of theft and robbery per year (4,461 in total) and an average of 115 offenses of inflicting grievous bodily harm (346 in total). This trend is also observed in the data presented in this paper. What is particularly worrying is the multiple increase in the number of crimes of domestic violence committed by juveniles – according to the same source, for the period 2010-2012, an average of 20 offenses per year, while now this number ranges from 103 to as much as 155 for the period 2015-2019. According to the reports of the Statistical Office of the Republic of Serbia, for the period 2013-2014, 110 or 89 offenses of inflicting grievous bodily harm were committed, 50 or 49 domestic violence offenses and 587 and 586 offenses of theft, respectively. The data shows that since 2013, there has been an increasing trend in the number of crimes committed by juveniles, especially the most serious ones. What is indicative is the number of criminal charges filed against juveniles for domestic violence offenses, which are not visible in the CSW records at all. The reason for this may be that the victims of violence do not report their children (or relatives) to the centers for social work; rather that the police react *ex officio* or upon the report filed by other persons. In that case, this difference may indicate a certain lack of coordination in the work of the CSW, the police and the prosecutor's office. Bearing in mind that violence against the elderly, the so-called ageism, which is another stereotype and prejudice in our society, is one of the dark numbers of victims, a more detailed analysis of the causes and forms of domestic violence committed by juveniles should be performed in the future.

The largest number of children in the CSW records come from families which use financial aid and social assistance, while children with disabilities, children under guardianship and others constitute a smaller number. The trend that is not declining is the increase in the number of intimate partner violence and domestic violence and the number of child victims of violence.

The above data indicate that in the years when there is a growth in the families receiving, and applying for, financial assistance, there is a slight increase in the number of children with behavioral problems or in conflict with the law. The cause of juvenile delinquency does not necessarily lie in the poor material status of the family. From the socio-psychological aspect, the causes can also be dysfunctional families, unhealthy behavior within families which is adopted as a model of behavior, or parents' insufficient commitment to raising children, especially adolescents. Certainly a stable socioeconomic situation, which would provide existential certainty and healthy functioning of the family, provide a much better basis for children's socialization.

No theory can independently explain the causes of delinquency and criminal behavior, but taking into account the challenges facing communities and

families, from socioeconomic to security challenges, in which the development of technology affects the spread of certain pathological phenomena (pedophilia, sectarianism, human trafficking), the overall analysis of the state of a society must be the basis for considering the issue of the frequency and form of juvenile delinquency.

REFERENCES

- Bosković, M., & Janković, B. (2014). Maloletnička delinkvencija u Republici Srbiji: trendovi i indikatori. *Srpska politička misao*, 46(4), 199–214.
- Бошковић, М., & Мишев, Г. (2022). Безбедносни ризици у пословима социјалних радника. *Међународна конференција АЛОС21*. Београд: Висока школа социјалног рада, у штампи.
- Brantingham, P. L., & Brantingham, P. J. (1993). Environment, routine and situation: Toward a pattern theory of crime. In R. Clarke & M. Felson (Eds.), *Routine activity and rational choice, advances in criminological theory* (pp. 259–294). USA: Routledge.
- Burgess, E.W. (1952). The Economic Factor in Juvenile Delinquency. *The Journal of Criminal Law, Criminology, and Police Science*, 43(1), 29–42.
- Cohen, L. E., & Felson, M. (1979). Social change and crime rate trends: A routine activity approach. *American sociological review*, 44, 588–608.
- Felson, M. (2014). Linking criminal choices, routine activities, informal control, and criminal outcomes. In D. B. Cornish & R. V. Clarke (eds.), *The reasoning criminal: Rational choice perspectives on offending* (pp. 119–128). USA: Routledge.
- Hart, C. O., & Mueller, C. E. (2013). School delinquency and social bond factors: Exploring gendered differences among a national sample of 10th graders. *Psychology in the Schools*, 50(2), 116–133.
- Hay, C. (2001). Parenting, self-control, and delinquency: A test of self-control theory. *Criminology*, 39(3), 707–736.
- Hirschi, T. (2004). Self-control and crime. In R. F. Baumeister & K. D. Vohs (Eds.), *Handbook of self-regulation: Research, theory, and applications* (pp. 537–552). USA, New York: The Guilford Press.
- Johnson, S. D., & Summers, L. (2015). Testing ecological theories of offender spatial decision making using a discrete choice model. *Crime & Delinquency*, 61(3), 454–480.
- Kroher, M., & Wolbring, T. (2015). Social control, social learning, and cheating: Evidence from lab and online experiments on dishonesty. *Social Science Research*, 53, 311–324.
- Kvaraceus, W. C. (1944). Juvenile delinquency and social class. *The Journal of Educational Sociology*, 18(1), 51–54.

- Liu, L., & Miller, S. L. (2020). Protective factors against juvenile delinquency: Exploring gender with a nationally representative sample of youth. *Social science research*, 86, 102376.
- Maimon, D., & Browning, C. R. (2012). Adolescents' violent victimization in the neighborhood: Situational and contextual determinants. *British journal of criminology*, 52(4), 808-833.
- Margaret, M. (1970). *Culture and Commitment: A Study of Generation Gap*. Garden City, NY: Natural History Press.
- Међедовић, С. (2021). Криминолошки аспекти малолетничке делинквенције. Публикација државној Универзитетској у Новом Пазару, Серија Б: Друшћивене и хуманисћичке науке, 4(2), 154–169.
- Николић-Ристановић, В. (ур.) (2016). Делинквенција и викиимизација малолетних лица у Србији: Резултати Међународне анкете самојријављивањем делинквенције. Београд: Прометеј.
- Onder, F. C., & Yilmaz, Y. (2012). The Role of Life Satisfaction and Parenting Styles in Predicting Delinquent Behaviors among High School Students. *Educational Sciences: Theory and Practice*, 12(3), 1744–1748.
- Републички завод за статистику. Извешћаји о малолетним учиниоцима кривичних дела за 2013 и 2014. годину. Београд.
- Trinidad, A., Vozmediano, L., & San-Juan, C. (2019). Jumping at the opportunity: The role of situational and opportunity factors in juvenile delinquency in Southern Europe. *International journal of law, crime and justice*, 59, 100347.
- Wong, S. K. (2017). The effects of single-mother and single-father families on youth crime: Examining five gender-related hypotheses. *International journal of law, crime and justice*, 50, 46-60.
- Завод за социјалну заштиту Републике Србије. Извешћаји за 2015, 2016, 2017, 2018 и 2019 годину, Београд.
- Ђурђевић, З., Бошковић, Г., & Сенић, Д. (2013). Карактеристике кривичних дела са елементима насиља извршених од стране деце и малолетника у Републици Србији. У Зборнику радова Вршњачко насиље (етиологија, феноменологија, начини превазилажења и компаративна искуства) са научног скупа Лакташи, 27.–29. март 2013. године (55–68). Бања Лука: Висока школа унутрашњих послова.
- Закон о малолетним лицима учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица, Члан 3. Службени гласник Републике Србије, бр. 85/2005.